

Kiss Erika

IDEGENFORGALMI TÉNYKÉP KINCS, AMI NINCS

Egy évkönyv lapjait felütni azért érdemes, mert elénk vetítheti a távoli, s közeli múlt képeit. 1993-ban tényként rögzített helyzet változásait, a fejlődés lép-tékét könnyen megállapíthatjuk majd e könyv lapjairól. Azért választottam egy népszerű film címét a Jászság idegenforgalmát feltérképező fejezet jellemzésére, mert a kincs van - mint a filmben - jelenleg azonban nem igazán létezik. Ahhoz, hogy igazán gazdagítson bennünket, rengeteg dolog szükséges. A »megszerzésére« többféle módon, sokirányú törekvés látszik kibontakozni. Igazából azonban a vég-kifejlet még nem körvonalazható, s az sem, hogy mikorra tehető, amikor a Jászság idegenforgalma jól működő gazdasági ágazatként vehető számba. Am bízom abban, hogy néhány év elteltével a változásokat könnyedén számbavehetjük.

A térség idegenforgalmának fejlesztése - pontosabban megteremtése - több tényezőtől függ. Elképzelhetetlen a megye hasonló törekvései nélkül. Ugyanakkor az Alföld természeti, kulturális értékei, a gazdálkodás jellege is meghatározó e kérdésben. A Jászságban több kincs létezik, ami az idegenforgalom számára valóban akként vehető számba. E kincsek nagyrésze azonban ma még holt tőkeként szunnyadnak.

A föld szunnyadó kincse

Az Alföld egyik kincse a melegvíz. A Jászság alatt óriási, kiaknázatlan hőfor-rás bázis van. Őt településen - Jászberény, Jászapáti, Jászárokszállás, Jászszent-andrás, Jászkisér - hasznosítják a melegvizet valamilyen formában. A legkézen-fekvőbb a strand, s két településen a hozzákapcsolódó camping. A melegvíz ásványi tartalma, illetve a gyógyhatás minősítése nem történt meg, ám a tapasztalatok gyógyhatásáról tanúskodnak. A melegvizek zöme a 60-as évek olajkutatói céllal történt fúrásainak »mellékterméke«. Hasznosításukra a strand-camping megoldáson túl nem volt próbálkozás (*Pl. gyógyvíz-palackozás és -árusítás, mezőgazdasági fel-használás.*).

A pillanatnyi helyzet a strand-csamping megoldás terén is ellentmondásos. Ezt legjobban a jászszentandrás-i helyzet példázza. A strand és camping egy része a helyi önkormányzat tulajdona. A másik része a megyei Víz- és Csatornamű Rt.-é. A részvénytársaság a megye településeinek összefogásával alakult 1993-ban, ami azt eredményezi, hogy a jászszentandrás-i camping egy része 66 település osztatlan közös vagyona. No már most, ha itt bármi fejlesztésre törekedne a falu, vagy ilyenre határozza el magát a Víz- és Csatornamű Rt. ahhoz a tulajdonos - 66 település - egyetértése szükséges. S kérdés, hogy a tiszazugi, vagy Körös-vidéki falvaknak érdeke-e a jászszentandrás-i camping fejlesztése.

Nagy Sándor polgármester további - ma még elháríthatatlan - akadálynak látja, hogy a Víz- és Csatornamű Rt. 3 éves időtartamra jött létre. A beruházások és megtérülések jelenlegi viszonyát tekintve semmi remény a fejlődésre. Pedig a falu-nak ez fontos lenne, hisz sok embernek munka és megélhetési lehetőség a strand és campig, illetve az idelátogatók ellátása.

A polgármester az idegenforgalom fejlődésének másik gátjaként a vállalkozói magatartást említi. Azaz azt a mentalitást, hogy a versenyt ki kell zárni, a monopol-helyzetet fenn kell tartani. Ennek kézzelfogható példája az ami a strand területén 1993 nyarán alakult ki az étkeztetés terén. A vendég egyetlen lehetőség közül »választhatott«. Vagy eszi, vagy elmegy. Hiába van ott még két étterem, mindkettő zárva. Az egyik a jászberényi Sáfár Gmk. büféje. A területet a Víz és Csatornamű

Rt-től bérlik - évente emelkedő összegért. A strandon monopol »ellátásra« törekvő Faragó Nándor vállalkozó viszont a büfét bérlő a Sáfár Gmk-tól. A Sáfár-nak így megéri, mert nem kell a dolgozókat utaztatni, bért, s egyebeket fizetni. Az adott és a kapott bérleti díj egyenlege számára kedvezőbb, mintha maga üzemeltetné a büfét. Faragó Nándornak is megéri - valószínűleg -, mivel ő nem bíbelődik a Sáfár-büfé működtetésével. Egyszerűen zárva tartja, s a harmadikat is, ami még a strandon van. Így csak az egyetlen, általa működtetett étteremben kaphat enni a vendég, akinek így nincs választási lehetősége.

Csiszár György, a strand és camping vezetője szerint a szolgáltatás színvonalának emelésével lehet csak a vendéget a faluba csalogatni. Márpedig a strand és camping, valamint a vendéglátás együtt sír, együtt nevet. A vendég nem fogja azt mondani »jó a strand, csak a vendéglátóegység rossz«. Elmegy, ha nem minden szükségletét szolgálják ki maximálisan. Ezért szükséges lenne, hogy a strand a camping és a szolgáltatások kéz a kézben szolgálják a vendéget. Ez ma Jászszentandráson megvalósíthatatlan a fennálló tulajdoni helyzet, illetve a vállalkozói szféra tőkehiánya miatt. Beruházni ma itt senki sem mer.

Jászszentandráson a strand forgalma 1993-ban mintegy 30 %-al esett vissza az előző évihez képest. A kiesést valamelyest kompenzálja a camping bevétele.

Jászapátiban a strandon valamivel jobb a helyzet. Ott a két egység mérlege a nullához közelít, mivel a strand mindkét helyen veszteséget »termel«. Mindez a szolgáltatási színvonal egyenetlenségével is magyarázható. Ugyanakkor tény, hogy nálunk, s a környező országokban is nehéz a gazdasági helyzet, elszegényedés tapasztalható, nem jut pénz - vagy csak jóval kevesebb - üdülésre, kirándulásra.

Nagy Sándor jászszentandrási polgármester szerint az idegenforgalom csak vállalkozói alapon működhet, ahol a piac méri meg a résztvevőket. A tulajdoni helyzet megoldása meglehet törvénymódosítást igényel. Az önkormányzatok az idegenforgalom elősegítése terén a legtöbbet az infrastruktúra fejlesztésével biztosíthatják. Ahol telefon, út, víz-és csatornahálózat épül, ott a vállalkozói tőke is megjelenik előbb-utóbb. Ebből azonban 1993-ban még igen kevés látszik.

Jászberényben magasabb szintű az infrastrukturális ellátottság, s tisztázottak a tulajdonviszonyok, a város »elszakadt« a megyei Vízműtől. Az idegenforgalom azonban itt sem játszik szerepet. A föld kincsének kiaknázása errefelé is várat magára. A városi strandfürdő - amit 1993. július 1-től az önkormányzat saját tulajdonaként maga működtet - ráfizetéses. Camping nincs a városban. Van viszont a Jászberény határában három lefolytott melegvízes kút. A rendszerváltás óta újra téma a gyógyidegenforgalom felkarolása. Készültek is tervek, előtanulmányok - ezekre sok tízezer forint el is ment - elfogadva, megvalósítva azonban egy sem lett, főleg befektetői tőke hiánya miatt. Még 1990-ben a Déryné Művelődési Központ dolgoztatott ki egy koncepciót. A Margit-sziget, a viztorony, a városi strand és fedett fürdő, a Víz utcai néptánc bázis lettek volna az alapjai egy gyógyszállókomplexumnak. A város szélén, az állami gazdaság területén lévő 3 kút kiaknázására szintén egy gyógyszálló pénzügyi megvalósíthatósági tanulmányterve készült el egy osztrák úr közreműködésével. Tőke azonban, amely mindezt valóra válthatná nem tünt fel a térségben.

A föld kincse Jászkiséren is jelen van. Itt az általános iskola tanmedencéjét tölti meg a melegvíz, mely tavasztól őszig a gyerekek úszásoktatását szolgálja. A tanuszoda lehetne akár a község strandja is. Ehhez azonban bizonyos feltételeket meg kell teremteni. A pénzhiány azonban eddig ennek gátat szabott. Évek óta felmerül Jászkiséren, hogy be kell fedni a medencét. Ezzel egész éven át biztosítva lenne a melegvíz hasznosítása. A pénzt viszont az önkormányzat eddig nem tudta előteremteni. Am, ha van is fedett medence, az még nem turizmus. Csupán egy halvány lehetőség annak elkezdéséhez.

Hasonló a helyzet Jászboldogházán, ahol hidegvízű, illetve Jászárokszálláson, ahol melegvízű medencét is találunk. A strandok nyári üzemeltetésére áldoznak az önkormányzatok. Mindkét településen saját tulajdonként működtetik őket. A helyi és környékbeli lakosság igénybe is veszi a kellemes melegvizet, májustól szeptemberig. Ennyi, s nem több a melegvíz hasznosítás helyzete.

A természeti kincsek sorában a melegvíz mellett a Zagyva természetvédelmi területeit, a hajtai-mocsarat, a jászdózsai Zagyva-Tarna övezte területet említhetjük. A szakemberek már rég megállapították, tömegturizmus itt elképzelhetetlen, viszont bizonyos rétegek számára igazi kincsek tárháza a Jászság. A természeti értékek mellett történelmi is vannak. Műemlék templomok, a Jász Múzeum, a sok településen létező helytörténeti gyűjtemények vonzóak lehetnek. Illetve vonzóvá lehetne tenni őket. Ezekről azonban alig-alig tud az idegen.

Amivel törődni kellene az Kerekudvar. Jászberényi határában, a Zagyva mentén fekszik a Gosztonyi család kúriája. A Zagyvamenti téesz tulajdonként ment tönkre az elmúlt 40 évben. A kúria s a hozzákapcsolódó gazdasági épületek, cselédlakások egyrészt műemlékjellegű, megőrzésre érdemes egységet képeznek. Másrészt a csodálatos természeti környezet rendkívüli lehetőséget kínál az idegenforgalmi hasznosításra. A téesz-vezetés készítetett már tervet, illetve tett kísérletet a helyreállításra. A kúria felújítása gyakorlatilag újjáépítést jelentene, mert annyira rossz állapotban van. Az elképzelések szerinti tenisz, golf és lovagló-pályák megépítésére, a kiszolgáló létesítmények és közművek biztosítása több száz milliót igényelne, ami most nincs. Se a tulajdonos téesznek, se vállalkozónak. A kúria idegenforgalmi hasznosítása már komoly szervezést, magas szintű szakmai tevékenységet igényelne, mely már egy más rétege a hétköznapi turizmusnak.

Társulás gyermekcipőben

A megyei Idegenforgalmi Társulás ez év elején épp azért alakult, hogy valamit elkezdjen e téren. A társulás legfontosabb feladatául Tourinform-irodák létesítését s térségi kiadványok megjelentetését tűzte ki. Ehhez a megyei önkormányzat is ad anyagi támogatást. A 17 megyei település között, mely a társulás tagja, csupán 4 jászságit találunk. Jászágó, Jászboldogháza, Jászszentandrás és Jászárokszállás tagja az Idegenforgalmi Társulásnak. Szikra Ferenc, Jászárokszállás polgármestere a soros vezetője a társulásnak. Első lépésként a lehetőségek feltárását említi. Ez is zajlik a megyében, s ezzel párhuzamosan a lehetőségek propagálására törekednek. Több kiadvány készül a megyéről. Tervezik a megye turisztikai térképének kiadását is. Továbbá három régió - a Jászság, a Kunság s a Tisza-Körös mente - ismertető anyaga is megjelenik hamarosan. Szikra Ferenc szerint az idegenforgalom fejlesztésének egyik kulcsa a lehetőségek feltárása, propagálása mellett a koordinálás. Sokféle rendezvény zajlik a Jászságban. Az eseményeket, rendezvényeket jobban szervezve nagyobb propagandával jobban el lehetne adni. Ezért szükséges a térségben egy Tourinform-iroda létrehozása. Ez nagy valószínűséggel Jászberényben nyílik 1994-től. Itt a rendezvények koordinálásán túl az idegenforgalom fejlesztésének komplex rendszerét kidolgozó, értő szakemberek dolgoznának. Az infrastrukturális fejlesztések összehangolása ugyanis legalább olyan fontos, mint az, hogy hol talál jó éttermet, vagy szálláshelyet az idetévedt turista.

Apropó szálláshely! Ebben nem bővelkedik a térség. Már csak ezért is kizárt a tömegturizmus megvalósulása. Míg 1925-ben Jászladányban, Jászkiséren, Jászapátin, Jászárokszálláson és Jászberényben két-két, Jászsalsószentgyörgyön pedig egy vendégfogadó várta a fáradt utazót, addig ma a következő a helyzet: Jászberényben két kis szálloda, 2 panzió, Jászszentandrás és Jászapátin egy-egy camping. Fizetővendég-szolgálat nincs a Jászságban. Jászberénytlen igénybe vehetők a középiskolai illetve főiskolai kollégiumok (3 van) nyáron. A legfrissebb

szálláshelyek épp augusztusra készültek el. A Jóbarát Vendéglő bővítette profilját, nagyon is szorítu gazdasági kényszerből. A vendéglő forgalma - mely az átutazókra épített - jelentősen visszaesett. Így más lehetőséget keresett a tulajdonos Bóta Ferenc. A panziót viszont megalapozott piacra »éptette«. Két cég üzletfeleinek fogadására rendezkedett be, amivel a 11 szálláshely jórészt egész évben kihasznál. Így utcáról betérő »idegen« nemigen szállhat meg a panzióban.

Sokat hallani ma a falusi turizmusról. Ehhez is jó terep lehetne a Jászság. Például Jászdózsa csodálatos hely ilyen célra. Az újra éledő tanyákon sem elképzelhetetlen a turizmus egy szelete. Ehhez persze kell jó úthálózat, telefon, víz és csatornahálózat, vendéglátói kapacitás. Kellenének szervezett programok, koordinált rendezvények. S kellenek kiadványok, kellenek jól képzett idegenforgalmi, vendéglátós szakemberek. Azaz az idegenforgalom, mint önálló iparág csak regionális keretben valósítható meg. Ehhez eszköz lehet a már említett Idegenforgalmi Társulás, az általuk létrehozott (*létrehozandó*) Tourinform Iroda. De eszköz lehet a Jász Önkormányzatok Érdekszövetsége is.

Összefogás és szakember sincs

Győriné Czeglédi Márta Jászfényszaru polgármestere a szövetség elnöke. Meggyőződése, hogy stabil gazdaság nélkül az idegenforgalom elképzelhetetlen. Jászfényszaru épp azért nem lépett be az Idegenforgalmi Társulásba, mert a falusi turizmus feltételrendszere nem biztosított. A városban már az is eredményként értékelhető, ha az utazókat megfelelően ki tudják szolgálni. Az önkormányzatnak a jelen helyzetben egyetlen fontos feladata van, az infrastruktúra fejlesztése. A vállalkozási lehetőség megteremtésével az idegenforgalmi ágazat is fellendülhet. A gazdasági helyzet változása - javulása - nélkül azonban elképzelhetetlen bármilyen fejlődés. A szövetségnek nincs szándéka az idegenforgalom terén valamilyen közös fellépés, egységes jászsági kifejeződés megjelenítésére. A szövetség gyakorlatilag a polgármesterek tanácsa, akiknek nincs idegenforgalmi »vénajuk«. Tehát e téren semmilyen közös megoldás a szövetségtől nem várható.

A Jászság idegenforgalma ezidőtájt tehát néhány hétre, néhány nagy rendezvényre korlátozódik. Jászberényben a csángó fesztivál, a lovasnapok, a mézvásár, Jászfényszarun a drámapedagógiai tábor, néhány kulturális esemény az amit lehetne szervezettebben, jobban koordinálva csinálni. Erre a néhány napra-hétre szállást a jászberényi kollégiumok biztosíthatnak.

Nem esett szó eddig a szakemberekről. Az idegenforgalom is szakmai tudást igényel. Megyénkben több oktatási intézmény is képez ilyen szakembereket. A Jászságban viszont alig találkozhatunk velük. Az IBUSZ-iroda, a szállodák néhány alkalmazottja mellett csupán néhány lelkes amatőr vállalja a sok szervezéssel járó feladatot. Így adódik olyan helyzet, hogy művelődési házak, polgármesteri hivatalok másra hivatott dolgozói »foglalkoznak« a vendégfogadás szervezésével. Mert idegen jön bőven pl: a testvérvárosi kapcsolatok révén. Jelentős a kórusok, iskolák testvérkapcsolata is, melynek során sokféle nemzet polgárait látják vendégül. A vendéglátás szervezése jelenleg »képeztés nélküliek« kezében van, amiről bebizonyosodott az oktatásban, hogy csak ideig-óráig tartható helyzet.

Hiányzik tehát a szakember, a koordináció, a koncepció, a pénz. Nincsenek - vagy alig néhány kilométeresek - a kerékpárutak. Pedig ez is lehetne egy rétege - mármint a biciklisek - a turizmusnak. Nem esett szó a sportrendezvényekről, pedig ez sem elhanyagolható. Íjászerseny, fogathajtás, lovasversenyek terepe lehetne a régió. A kulturális rendezvények tárháza kiapadhatatlan forrás, hisz tájház, vagy helytörténeti gyűjtemény szinte mindenütt van. Kórusfesztiválok, néptánc versenyek, vagy együttesek találkozója, hangversenyek, Déryné, Székely Mihály, Rácz Aladár stb. emlékének felidézése adhat új tartalmakat egy-egy programnak.

Az idegenforgalom sok rétegét feltérképező összefoglalásban nem esett szó a vadászat turisztikai szerepéről, a horgásztavak felhasználásáról.

Sok-sok kincs fekszik a lábunk előtt, vagy alatta kiaknázatlanul. Az a kincs, ami így most nincs, de lehetne. Megoldása sokrétű. Az önkormányzatok összefogása nélkül elképzelhetetlen. Sajnos a pillanatnyi tapasztalat az, hogy a Jászság együttgondolkodása, a közös fellépés igénye sem született még a térség vezetőiben. A Jászság térségére elkészült regionális idegenforgalom fejlesztési tanulmányt a polgármesterek nem ismerik. Nem is tudnak róla, hogy ilyen létezik. Az összefogás szükségességét csak Jászárokszállás és Jászberény tartja fontosnak. Pedig a kihelyezett kormányülés elé terjesztett vasok tanulmány idegenforgalmi fejezete a Jászság regionális fejlesztését tartja elképzelhetőnek. Szó szerint így fogalmaz: *»A kistérségi elképzelések megfogalmazása és végrehajtása alapvetően a helyi kezdeményezések összefogásán alapul. A térségben élők és működő szervezeteik kezdeményezése, igényei és lehetőségei meghatározók e téren. Ezek célszerű formái a településszövetségek, térségi jellegű idegenforgalmi társulások együttműködése.«* Tehát enélkül s a vállalkozói lehetőségek megteremtése nélkül, tőkebefektetés, kockázatvállalás nélkül, az érdekek harcának megvívása nélkül, a feladatok koordinálása nélkül, megfelelő propaganda nélkül nem valószínű, hogy megvalósulhat. S hozzátartozik még a dologhoz, hogy fizetőképes kereslet nélkül sem fog az idegenforgalom fejlődni. Ehhez pedig a gazdasági helyzet változása szükséges. Azaz, hogy legyen pénze az embereknek kirándulni, néhány napot itt tölteni, itt nyaralni. A külföldi vendég számára pedig sok jó idegenforgalmi szakember - több nyelvet beszélő - is szükséges a térségben, ami jelenleg szintén nincs. Mindez így együtt talán a mélypont. Ez viszont azt is jelenti, hogy innen csak felfelé lehet emelkedni.

*A jánoshidai II.-világháborús emlékmű (Avatása: 1990. november 1.).
Sebők Imre alkotása.*